

Foorumiraportti:

Esteistä eroon - Keskustelua, ideoita ja suosituksia vammaisasioiden paikallisvaikuttamiseen

Keskustelufoorumi 9.11.2011

Valkealle talolle kokoontui marraskuun 9. päivä viitisenkymmentä aktiivista osallistujaa ideoimaan sitä, miten vammaiset henkilöt voisivat vaikuttaa paikallistasolla: vammaisneuvostoissa, kunnallishallinnossa, puolueissa ja muissa järjestöissä. Projektikoordinaattori **Katriina Nousiainen** sisäasiainministeriön oikeusyksikössä johdatteli päivän teemaan kertomalla ministeriössä tehtävästä yhdenvertaisuustyöstä. Kahden vakituisen virkamiehen lisäksi yksikössä työskentelee viisi henkilöä, pääosin **Yhdenvertaisuus etusijalla** -hankkeessa, joka on osa EU:n **Progress**-ohjelmaa. Hankkeen tarkoituksena on lisätä tietoisuutta ja ymmärtämistä yhdenvertaisuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa, toteuttaa aloitteita sekä tuottaa selvityksiä eri väestöryhmien ja syrjinnän vaarassa olevien ryhmien näkökulmasta. Vammaisten vaikutusmahdollisuudet paikallistasolla on yksi Progress-hankkeen teemoista. Vammaisjärjestöjen ja viranomaisten edustajat olivat yhteisesti pohtineet ja pohjustaneet teemaa kahdessa tapaamisessa ennen Valkean talon seminaaria.

Tähän raporttiin on koottu seminaarissa esitetyt alustukset, yleisökeskustelu sekä työryhmien suositukset. Alustajien puheenvuoroja on tiivistetty, koska puhujien PowerPoint-esitykset ovat saatavilla yhdenvertaisuus.fi-sivustolla.

Osallistumista, vaikuttamista ja päätöksentekoa

Erikoissuunnittelija **Niklas Wilhelmsson** oikeusministeriön demokratia- ja kieliasian yksiköstä käsitteli aluksi osallistumisen oikeusperustaa, perustuslakia ja vaalilakia. Perustuslain toisessa pykälässä sanotaan: "Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta". 14 pykälässä sanotaan, että "jokaisella Suomen kansalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksessä". Osallistuminen ei kuitenkaan rajoitu vain eduskunta-, kunnallis-, EU- ja presidentin vaaleissa äänestämiseen. Kansanvaltaan sisältyy myös yksilön

oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. 14 pykälän 3 momentti edellyttää valtiovalalta aktiivisia toimia kansalaisten osallistumisen parantamiseksi: julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Vaalilain mukaan henkilö, jonka kyky tehdä merkintä äänestyslipukkeeseen on heikentynyt oleellisesti, voi käyttää valitsemaansa avustajaa, avustajana ei kuitenkaan voi olla henkilö, joka on vaaleissa itse ehdolla. Vaalilaki edellyttää että jokaisella äänestyspaikalla on vaaliavustaja, joka äänestäjän pyynnöstä avustaa merkinnän tekemisessä. Oikeusministeriö tarjoaa kuntien keskusvaalilautakunnille koulutusta, jossa käsitellään äänestyspaikkojen ja -mahdollisuuksien saavutettavuutta. Vammaiselle tulee järjestää kuljetus äänestyspaikalle, mikäli tämä haluaa äänestyspaikalla äänestää. Vaalilaki takaa myös kaikille oikeuden äänestää ennakkoon ja erikoisjärjestelyt vammaisille. Henkilö, joka liikuntarajoitteen vuoksi ei voi ilman kohtuutonta vaivaa äänestää äänestyspaikalla, voi äänestää ennakkoon kotonaan tai tarvittaessa sairaalassa tai muussa kunnallisessa hoitoyksikössä, jossa on ympärivuorokautisessa hoidossa. Informaatio avustetusta äänestämisestä ja mahdollisuudesta äänestää kotoa käsin lähetetään kaikille äänioikeutetuille. Edellisissä vaaleissa kotoa käsin äänestäneille lähetetään automaattisesti lomake, jolla voi ilmoittaa kotiaänestyksestä.

Oikeusministeriö on pyrkinyt edistämään vammaisten osallisuutta lisäämällä tietoisuutta, jakamalla tietoa ja tekemällä aloitteita esteettömien äänestyspaikkojen lisäämiseksi. Järjestöjen kanssa on tuotettu yhteisesti teemakohtaisia materiaaleja ja vaali-informaatiota selkokielisenä, viittomakielisenä, äänitteinä ja pistekirjoituksella. Oikeusministeriö antaa vaaliviranomaisille kirjalliset ohjeet vaalien toimittamista varten, jotta äänestyskäytännöt, laitteet ja materiaalit olisivat asianmukaisia, saavutettavia ja helppokäyttöisiä. Oikeusministeriössä seurataan myös sähköisen äänestämisen kansainvälistä kehitystä, mm. Norjan sähköisen äänestämisen kokeilua.

Suomessa on tällä hetkellä käytössä valtiollinen neuvoa-antava kansanäänestys (PL 53 §). Sellainen on Suomessa järjestetty ainoastaan kaksi kertaa: kieltolain kumoaminen 1931 ja EU:hun liittyminen 1994. Eduskunta on hyväksynyt lepäämään perustuslain muutosesityksen (HE 60/2010 vp), jolla perustuslakiin otettaisiin säännös valtiollisesta kansalaisaloitteesta, jonka mukaan vähintään viidelläkymmenellä tuhannella äänioikeutetulla Suomen kansalaisella olisi oikeus tehdä eduskunnalle aloite lain säätämiseksi sen mukaan kuin lailla säädetään. Suora demokratia kannustaa kansalaisia ottamaan kantaa poliittisiin asiakysymyksiin ja voi tuoda poliittiselle agendalle asioita, joita valtioelimet ja poliittiset puolueet ovat jättäneet huomiotta. Se voi myös ehkäistä vieraantumista poliittisesta päätöksenteosta. Suunnitteilla on esteetön ja toimiva osallistumisen ja vaikuttamisen verkkoinfrastruktuuri, jossa kansalaisilla on mahdollisuus vaikuttaa valmisteluun ja nostaa omia teemojaan yhteiskunnalliselle agendalle. Kansalaisaloitemahdollisuus toteutuisi myös saman struktuurin kautta.

Kysymykset ja yleisökommentit

Yleisön joukosta kysyttiin, toimisiko **sähköinen äänestys** myös näkövammaisten **apuvälineillä**. Niklas Wilhelmsson vastasi, että peruslähtökohta on esteettömyys, mutta tyhjentävää vastausta hän ei tässä vaiheessa pystynyt antamaan. **Kotiäänestyksestä** todettiin, että sen käytännön järjestelyistä pitäisi tiedottaa vaalit.fi – sivustolla hieman selkeämmin. Tulisi kertoa näkyvämmiin, mihin kotiäänestyksen tarpeesta pitää ja ilmoittaa, ja että ilmoitus on tehtävä vähintään kaksi viikkoa ennen vaaleja.

Äänestyspaikkojen osalta ehdotettiin, että sivustolle tulisi maininta niistä paikoista, joihin ei pääse pyörätuolilla, jotta tietäisi äänestää ennakkoon. Lisäksi huomautettiin, että vaikka äänestyspaikan sisätilat olisivat esteettömät, ulkopuolella voi olla tietöitä, kaivantoja tai muuta, mikä estää sisäänkäsyn. On myös paikkoja, jotka ovat osittain esteettömiä, tiloihin pääsee esimerkiksi takaoven kautta.

Muuhun osallistumiseen liittyvistä asioista keskusteltiin siitä, että järjestöille olisi varattava **enemmän aikaa lausuntojen antamiseen**. Niklas Wilhelmsson kertoi, että kun sähköinen osallistumisjärjestelmä astuu voimaan, kansalaiset voivat täyttää lomakkeen, jossa ilmoittavat kiinnostuksen kohteensa, ja kun tähän aihepiiriin liittyvä asia tulee lausunnonle, lähettää järjestelmä siitä tiedon. Tämä toisi enemmän moninaisuutta lausuntojen saamiseen, nythän usein lausunnot pyydetään tietyiltä keskusliitoilta ja pienemmät järjestöt tai yksittäiset kansalaiset eivät pääse ilmaisemaan näkemyksiään.

Lisäksi kysyttiin, lasketaanko **matkat äänestyspaikalle** vammaispalvelulain mukaan myönnettyyn 18 matkaan kuukaudessa? Tähän ei pystytty vastaamaan ja se kirjattiin selvitettäviin asioihin.

Viimeiseksi nostettiin esiin **kotikuntalaki**, esimerkiksi henkilön asumispalvelut voi maksaa eri kunta kuin missä henkilö asuu ja haluaisi vaikuttaa asioihin, äänestää ja asettautua ehdolle. Joskus henkilö asuu puolet ajasta eri kunnissa. Näihin ongelmiin ei löydetty selkeitä ratkaisuja, tulkittiin, että ihmisellä voi olla vain yksi kotikunta.

Vammaispolitiikan osa-alueet ja vaikuttamisen paikat

Erikoissuunnittelija **Panu Artemjeff** sisäasiainministeriön oikeusyksiköstä aloitti puheenvuoronsa seuraavilla painavilla kysymyksillä: Miten yhdenvertainen yhteiskunta Suomi on vammaisten henkilöiden näkökulmasta ja miten perusoikeudet toteutuvat heidän kohdallaan? Mitkä tekijät estävät yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutumista eri elämän alueilla? Onko yhteiskunnassa rakenteita jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumista? Kenen tulisi edistää oikeudenmukaisuutta ja reilua peliä Suomessa? Miten järjestöt voivat vaikuttaa vammaisten yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutumiseen?

Näiden yleisten kysymysten jälkeen Panu Artemjeff esitti vielä lisää pohdittavia asioita vaikuttamisesta. Mikä on se ongelma, jonka ratkaisemiseksi toimitaan? Millaisia keinoja päämäärän saavuttamiseksi järjestöillä on, suorat, välilliset tai muut? Tunnistetaanko vaikuttamisen paikat -paikallinen taso, valtakunnan taso jne? Vaikutetaanko lainsäädäntöön, palveluihin vai politiikkaan?

Vaikuttamisen monitasaisuuden selkeyttämiseksi puhuja esitteli yhdenvertaisuuden vaikuttamisen työkalua, jonka avulla tarkastellaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista eri elämän alueilla eri väestöryhmien näkökulmasta. Malli pohjautuu Britanniassa rakennettuun Equality Measurement Frameworkiin. Suomessa mallia on kehitetty osana kansallisen ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelua sekä syrjinnän seurantaan. Esimerkiksi työ- ja elinkeinoelämän osalta mallissa selvitetään, miten voidaan parantaa vammaisten työllistymistä ja yritystoimintaa, miten edistää kohtuullisten mukauttamisten toteutumista työelämässä, miten vaikuttaa työnantajien asenteisiin, miten tukea perhe-elämän ja työn yhteensovittamista. Yhdenvertaisuuspolitiikan ulottuvuudet on mallissa jaettu demokratia- ja osallisuus-, palvelu-, monimuotoisuus ja oikeusnäkökulmaan. Oikeuksien toteutumista tarkastellaan muodollisen ja tosiasiallisen yhdenvertaisuuden kannalta. Järjestöt voivat käyttää mallia pohtiessaan yhdenvertaisuuteen vaikuttamisen väyliä omassa toiminnassaan.

Kysymykset ja yleisökommentit

Yleisöpuheenvuorossa kiinnitettiin huomiota siihen, että **tosiasiallinen yhdenvertaisuus** ei toteudu **kehitysvammaisten** osalta. Väitetään, että kehitysvammaiset eivät pysty hoitamaan esimerkiksi avustaja-asioissa työnantajaveloitteita. Yleisön joukosta myös huomautettiin, että kun lainsäädäntö uudistuu, niin kunnille ei ole tarpeeksi selkeitä ohjeita tai ne ovat puutteellisia. Kunnat voivat tulkita lakia eri tavoin, eikä sanktioita. Kun laki tehdään, pitäisi huolehtia, että sitä myös noudatetaan. Sääntöjen ja ohjeiden pitää olla tarpeeksi hyvät, jotta päättäjät ymmärtävät selkeästi, miten toimia.

Yleisön joukosta myös kiiteltiin puhujan esittämää mallia, sillä se konkretisoi vaikuttamistoimintaa omassa järjestössä. Muodollinen osallisuus ja demokratiakeskustelu ovat tärkeitä, mutta demokratia ei ole vain äänestämistä ja lausuntojen antamista, vaan se näkyy arjen tasolla, miten otetaan toiset huomioon, miten ollaan esimerkillisiä omalla toiminnalla. Palvelunäkökulma on tärkeä, palveluja toteutetaan monella tavalla, mikä on aikamoinen haaste. On tärkeää, miten käyttäjät otetaan huomioon, mutta pitää ymmärtää myös palvelujen suunnittelijoita. Jos on yksittäisen järjestön toimija, on helppo todeta, että oma viiteryhmä tarvitsee sitä tai tätä, mutta suunnittelija tai kehittäjä joutuu ottamaan huomioon kaikki käyttäjät. Yhteistyötä tarvitaan eri käyttäjäryhmien kesken. Mallissa kirkastui, että vaikuttamistyötä tehdään monella eri tasolla, huomautti yksi osallistujista.

Lopussa vielä todettiin, että yllättävän paljon ongelmia liittyy lainsäädännön toimeenpanoon, sen valvonnan puuttumiseen ja päätösten viipymiseen.

Vaikuttamien kipupisteet vammaisjärjestön näkökulmasta

Invalidiliiton pitkäaikainen puheenjohtaja **Pekka Tuominen** aloitti puheenvuoronsa kuvaamalla vaikuttamistyön historiaa ja muutoksia oman elämänkulkunsa kautta. Pekka Tuominen oli ensimmäinen palkattu kansanedustajan poliittinen sihteeri 1970-luvulla. Vammauduttuaan aikuisiällä hänellä oli jo vaikuttamisen kanavat valmiina. Nykyään Pekka Tuominen tekee vaikuttamistyötä globaaleissa, pohjoismaisissa ja EU-kuvioissa.

Vaikuttaminen on vammaisjärjestön arkea ja työtä. Vammaisjärjestöissä vaikutetaan systemaattisesti erilaisten asiantuntijoiden voimin; on toimihenkilöitä arkkitehteistä sosiaalityöntekijöihin ja lakimiehiin. Vammaisjärjestöjen paikallisyhdistysten vapaaehtoiset ovat mukana paikallisessa vaikuttamisessa yhdistysten ja vammaisneuvostojen kautta erityisesti kokemusosaamisen pohjalta. Järjestöjen luottamushenkilöt tapaavat poliitikkoja sekä paikallis- että valtakunnan tasolla.

Pekka Tuominen kävi läpi erilaisia vaikuttamisen ongelmakohtia, yksi on **tahtotilaan vaikuttaminen**. Järjestön näkökulmasta valtion ”yhden” tahtotilan määrittäminen on haasteellista, on monta ministeriötä ja monia virkamiehiä. Kuka on valmistelemassa seuraavaa lakiesitystä, missä muodossa hallitus sen esittää, ja mitä eduskunta päättää? Miten päästään mukaan? Toinen vaikuttamisen ongelmakohta on **aikajänne**. Suomi allekirjoitti YK:n vammaissopimuksen jo 2007, sopimuksen täytäntöönpanon aikajänne on siirtynyt yhdellä hallituskaudella (2007–2011) tähän hallituskauteen (2011–2016). Vammaisjärjestöjen panos henkilökohtaisen avun muuttamiseksi vaikeavammaiselle subjektiiviseksi oikeudeksi kesti 20 vuotta. Kun asioiden käsittely pitkittyy, myös vaikuttamisen toimijat voivat vaihtua. Onko järjestöillä pitkä vai lyhyt muisti, ja voiko tässä dokumentaatio olla tukena?

Kolmas ongelmakohta on **rekisteröityminen EU-tasolla**. EU:n komissio pitää rekisteriä vaikuttajista, johon kuuluu noin 4000 tahoja, ja parlamentin rekisterissä on noin 1700 tahoja. Rekisteröitymisestä on omat sääntönsä, joilla pyritään läpinäkyvyyteen. Rekisteröityminen on vapaaehtoista, mutta voi hyvin vaikuttaa siihen kutsutaanko rekisteröimätöntä vaikuttajaa julkiseen kuulemistilaisuuteen. Haluavatko järjestöt julkistaa rekisteröinnin edellyttämät itseään koskevat taloudelliset tunnusluvut ja rahoittajat, jolloin myös mahdollisesti kilpailijoina pidetyt tahot saavat niistä tiedon?

Pekka Tuominen käsitteli myös teemoja **kuuleminen vai osallistuminen päätöksentekoon** sekä **vaikuttaminen yhdessä vai erikseen**. YK:n vammaissopimus asettaa valtiolle oikeudellisen velvoitteen kuulla ja osallistaa vammaisia ihmisiä heitä koskevan lainsäädännön ja politiikan valmistelussa ja täytäntöönpanossa sen jokaisessa eri vaiheessa. Kuuleminen tarkoittaa suppeaa lausuntopyynnön lähettämistä vammaisjärjestölle ja asia käsitetään hoidetuksi, kun vammaisjärjestö on ilmaissut oman kantansa. Osallistaminen tarkoittaa laajaa vammaisjärjestöjen edustajien aktiivista osallistumista

päätöksenteon prosessiin sen alusta alkaen eli työryhmiin ja komiteoihin nimittämistä; vaikuttaminen on tehokkaampaa tätä kautta.

Milloin kannattaa mennä päättäjien puheille ryhmänä? Vammaispalvelulain henkilökohtaista apua koskevan osauudistuksen lobbauksessa tämä kannatti, koska kysymys oli niin iso mm. sekä aisti- että liikuntavammaisten henkilöiden kannalta. Sooloilu ei olisi auttanut tässä tapauksessa. Toisaalta joskus kannattaa viedä omaa asiaansa eteenpäin vain oman järjestön kautta. Näin järjestö osoittaa oman vahvuutensa silloin, kun se pystyy näyttämään jäsenistölle ajavansa heidän oikeuksiaan. Kuitenkin on hyvä muistaa, että EU:n alueella 85 miljoonaa vammaista. 15 % maailman väestöstä on vammaisia. Yhdessä on järkevämpää viedä asioita eteenpäin.

Pekka Tuominen kertoi myös joitakin **käytännön esimerkkejä** vammaisjärjestöjen vaikuttamistyöstä kuten tavoitteesta rajata hankintalain soveltamista erityisryhmien pitkäaikaisten palvelujen järjestämisessä ja uudesta taksin hintoja koskeva taksa-asetuksesta.

Lopuksi Pekka Tuominen kertasi vielä sanomaansa. Vammaisjärjestöjen vaikuttamistyö tähtää vammaisten ihmisten ihmisoikeuksien ja perusvapauksien täysimääräiseen toteuttamiseen, jotta julkinen ja joskus myös yksityinen osapuoli vakuuttuu perustellusta esityksestä siinä määrin, että muuttaa mielipiteensä vammaisista, tekee asian toisin esim. toteuttaa rakennushankkeen esteettömästi tai jättää jotain kielteistä tekemättä kuten ihmisoikeuksien vastaisen lain säätämättä. Olennaiset tekijät vaikuttamisessa ovat **faktojen tunteminen**; tehokas vaikuttaminen vaatii tuekseen perusteltuja faktoja kuten tutkimukset, selvitykset ja kuvaukset kohtuuttomista tilanteista vammaisen arjessa. Faktoja seuraa **argumentaatio**; perustellut faktat tulee esittää toista osapuolta puhuttelevasti, ja tällöin tulee jo etukäteen ottaa huomioon vastapuolen mahdolliset vasta-argumentit. Etukäteen kerätty ja huolellisesti suunniteltu materiaali tukee argumentaatiota. Vaikuttaminen edellyttää vammaisjärjestöltä pysymistä ajan tasalla, oikeanlaista toimintaa sekä hyviä ihmissuhdetaitoja että verkostoitumista. Suomalainen saunakulttuuri on jo pitkään luonut pohjan hyvälle hallitusneuvotteluille!

Rakenteista todelliseen vaikuttamiseen: paikalliset vammaisneuvostot vaikuttamisen kanavana

Erkki Mäenpää edusti sekä Vaasan vammaisneuvostoa että Kehitysvammaisten tuki ry:tä. Hän tarkasteli puheenvuorossaan vaikuttamista kahdella tasolla, toisaalta teorian, toisin sanoin rakenteiden ja toisaalta käytännön eli todellisen vaikuttamisen näkökulmasta. Teorialla Mäenpää tarkoitti vammaisneuvoston tehtävänkuvaa, organisaatiota, resursseja, siis tekijöitä, joihin vedoten voidaan Vaasassa ja muuallakin todeta, että vammaisneuvosto hoitaa sille annetut tehtävät. Käytäntö on se prosessi, jonka lopputuloksena vammaisneuvoston toiminta joko näkyy ja vaikuttaa, tai sitten ei.

Vaasan vanessa on tehty vammaispoliittinen ohjelma ja esteettömyysstrategia. Vammais- ja potilasjärjestöt ovat perustaneet sotela-järjestöjen katto-organisaation tarkoituksena tuoda vahvemmin esiin järjestöjen ääntä. Katto-organisaatiolla on yhteiset tilat. Vaasassa työskentelee vammais- ja esteettömyysasiamies. Hän toimii vanessa valmistelijana ja sihteerinä.

Vanen kuuluu kaksi kaupunginhallituksen ja kuusi lautakuntien edustajaa ja viisi yhdistysten edustajaa. Tärkeää olisi lisätä vapaaehtoistyötaustan omaavien osallistumista vanen toimintaan. Vanen kokoonpanoa pitäisi joko laajentaa yhdistysten edustajilla tai vähentää eri lautakuntien edustusta. Ensimmäinen edistysaskel olisi, että yhdistysten varajäsenetkin osallistuisivat toimintaan. Vapaaehtoisia tulisi myös kouluttaa vanen tehtäviin.

Erkki Mäenpää korosti, että jokaisen vanen toiminnassa pitäisi nostaa hankintalaki nykyisine soveltamisohjeineen erittäin voimakkaasti esiin. Julkishallinnon vastuulla olevia palveluita siirretään kilpailutusten kautta systemaattisesti yksityisen sektorin tuotettavaksi. Nyt on jo saatu kokemuksia yksityisistä palveluntuottajista, eikä laatua valitettavasti saada halvalla.

Erkki Mäenpää myös peräänkuulutti jatkuvuutta, osaamista, perehtyneisyyttä, intohimoa ja visiota vanen toimintaan ja yleisemminkin julkishallintoon. Vielä on liikaa asennetta, että vanen lausunnot ovat vain lausuntoja, niistä ei kannata välittää. Jos ja kun vanelta ei edellytetä lausuntoja jo asioiden valmisteluvaiheessa, eikä saatujakaan lausuntoja vahvisteta lainsäädännöllä velvoittaviksi, mitään loistavia tuloksia ei ole odotettavissa. Vanen tehtäväalueeseen tulisi myös lisätä seuranta, pitää annettujen lausuntojen perusteella todentaa, että vaaditut muutokset on myös toteutettu lausunnossa kuvatulla ja vaaditulla tavalla.

Kysymykset ja yleisöpuheenvuorot

Eva Pukkila käytti kommenttipuheenvuoron ja kertoi Esteetön Kotka – työryhmästä, joka on toistaiseksi ollut vähän arvostettu, mutta nyt tilanne on vähän parantunut, ja työryhmältä pyydetään jo jonkin verran lausuntoja. Hän harmitteli, että vane ei ole päätösvaltainen. Vammaispoliittinen suunnitelma on ympäripyöreä, koska siinä ei ole konkretiaa, ei tarvitse vastata mistään. Miten saataisiin esteettömyysstrategia Kotkan kaupungin strategiaan? Kotkassa on oma toimitila 27 järjestön yhteiselimelle, mutta tila on erittäin esteellinen. Välillä tuntuu, että päätä löisi seinään.

Yleisön joukosta kerrottiin Helsingin vammaisneuvostosta, jossa on 5 poliittisin perustein valittua jäsentä, 5 -10 eri hallinnosta ja toistakymmentä erilaisista järjestöistä. Heillä on ihan samoja ongelmia, mutta tsemptaanja tehdään vammaisneuvostoista lainsäädännöllinen pakko, kannusti puheenvuoron esittäjä. Espoon osalta kerrottiin, että vanessa on 11 jäsentä, viisi kaupungin hallintokuntien ja kuusi vammaisjärjestöjen edustajaa. Espossa vanelta pyydetään aika kattavasti lausuntoja rakentamista tai korjaamista koskevista asioista.

Yleisökeskustelussa palattiin myös Pekka Tuomisen puheenvuoroon ja kysyttiin, miksi eri tavoin liikkumisesteiset eivät voisi toimia yhdessä. Todettiin, että MS-liiton ja Invalidiliiton lähentyminen on edennyt hyvin.

Sanni Purhonen Kynnys ry:stä kertoi, että tulossa on tiedotusmateriaalia YK:n vammaisten oikeuksia koskevan yleissopimuksen ratifioinnista (ratifioimattomuudesta) ja sen merkityksestä vammaisille ihmisille.

Työryhmätyöskentelyn suositukset

Työryhmä 1: Kansalaisvaikuttamisella muutosta aikaan

Mielipidekirjoittaminen vaikuttamisen väylänä

Ryhmä suositteli, että pitäisi etukäteen miettiä viestinnän kärkiä ja teemoja, joista tullaan kirjoittamaan. Tulisi vaikuttaa yleisiin asioihin, lainsäädäntöön, toimia pro-aktiivisesti ja tehdä ennakoivaa vaikuttamista.

Pitäisi myös pyrkiä herättämään kaksisuuntaista keskustelua. Hyvän jutun aineksia ovat yleinen kiinnostavuus, hyvä otsikko, hyvät perusteet, tietty provokatiivisuus. Ryhmässä todettiin myös, että paikallis- ja aluetasolla on valtakunnan tasoa helpompi vaikuttaa, siellä ideat menevät helpommin läpi. Konkreettinen ehdotus artikkelissa tuo uskottavuutta. Se osoittaa, että kirjoittaja on löytänyt käsittelemäänsä asiaan jonkin ratkaisun.

Ryhmä suositteli seuraavia asioita:

- Alueellisten ja paikallisten vammaisneuvostojen toiminta vahvemmalle pohjalle: sitovuus neuvoston suosituksille
- Järjestöt kaikilla tasoilla: reagoidaan tehokkaasti ja vaikutetaan lainsäädäntöön mutta tuetaan myös ruohonjuuritason työtä
- Tietoisuuden lisääminen: mitkä ovat vammaisten oikeudet, miten yhdenvertaisuutta ja osallisuutta voidaan palveluilla (riittävästi ja oikea-aikaisesti) tukea
- Toimijoiden tukeminen: vaikuttaminen on välillä puuduttavaa
- Vammaisuuden moninaisuuden huomioiminen: monenlaisia esteitä ja erilaisia palveluntarpeita
- Kuullaan mahdollisimman laajalti eri järjestöjä
- Perusviesteissä pitää säilyttää yhtenäisyys: yhteinen ääni

Työryhmä 2: Vaikuttaminen sisältä vai ulkoa? Portaita ja lasikattoja

Ryhmässä keskusteltiin aluksi vaikuttamisesta puolueissa. Puolueet tuovat kuuluville kansan äänen, ja siksi niissä pitää olla kaikenlaisia kansalaisia. Esteettömyydellä on kolme ulottuvuutta: fyysinen, psykologinen ja sosiaalinen esteettömyys. Vammaisten ihmisten on vaikea päästä puolueissa korkeisiin asemiin. Mikä on syynä lasikattoihin? Koetaanko vammaiset ihmiset politiikan kohteiksi, ei aktiivisiksi toimijoiksi? Vihreissä luvattu, että kaikki pääsevät kaikkiin tilaisuuksiin, ollaan esteettömiä oikeasti. Puoluekokousedustajaksi pääseminen vaatii aktiivisuutta paikallispolitiikassa, eivätkä ne tilat ole esteettömiä. Puolueissa ajatellaan helposti tylyn vaalimatemaattisesti, että eihän vammaispolitiikalla vaaleja voiteta tai hävitä. Siksi on tärkeää, että on ihmisiä, jotka jaksavat vaatia, että esteettömyys toteutuu. Puolueet eivät ole esteettömiä.

Tämän jälkeen keskusteltiin vaikuttamisesta virkamieskunnassa. Vaikeavammaisille tarjottiin ennen useimmiten merkonomikoulutusta. Tavallinen koulu antaa eväät työelämässä pärjäämiselle. Ovet sulkeutuvat helposti, kun menee työhaastatteluun, joutuu kohtaamaan jatkuvasti epäilyä kyvystä suoriutua tehtävistä. Työelämässä selviäminen edellyttää apuvälineitä, että ovet aukeaa, hissi toimii, on invavessa, invataksi, henkilökohtainen avustaja.

Työryhmä esitti seuraavia suosituksia:

- Esteettömyystiedon tuottaminen – koulutukset ja helppotajuiset materiaalit
- Puolueiden välinen verkostoituminen vammaisasioissa
- Vammaispolitiikkaa vai yleispolitiikkaa - jokaisen oma valinta
- Riittävät palvelut myös yhteiskunnalliseen toimintaan.

Työryhmä 3: Nuoret mukaan vaikuttamaan

Työpajassa tuli esille, että nuorilla on monia taitoja, mitä vanhemmilla sukupolvilla ei aina ole. Nuoret osaavat sosiaalisen median ja osaavat käyttää internetiä ja tietokonetta. Heillä on parempi koulutus ja kielitaito ja he ovat rohkeampia ja valmiimpia kansainväliseen yhteistyöhön sekä uudenlaisiin haasteisiin.

Ihmisen minuus rakentuu monesta osasta, mutta vammaisista puhuessa usein unohdetaan henkilön muut ominaisuudet kuten esimerkiksi kieli, uskonto, poliittinen vakaumus, seksuaalisuus yms. Vammaiset nuoret ovat pääasiassa nuoria ja heidän nuoruuttaan pitäisi painottaa vammaisuuden sijaan. Työpajassa painotettiin, että ei pitäisi tehdä vain vammaistoimintaa, vaan antaa vammaisille nuorille mahdollisuudet kaikenlaiseen järjestötoimintaan. Vammaisten nuorten vertaistuki voi löytyä muiden perusteiden kautta eikä itse vammaisuuden kautta.

Ryhmässä keskusteltiin paljon sosiaalisesta mediasta. Monet näkivät facebookin antavan aivan uudenlaisen toimintatavan mahdollisuuksia. Työpajassa todettiin myös, että suurin osa nuorista pitää sosiaalista mediaa yhdenvertaisena. Työpajassa huomioitiin kuitenkin sekini puoli, että kaikilla vammaisilla ei taloudellisen tilanteen takia välttämättä ole varoja ostaa tietokonetta tai maksaa Internet-yhteydestä.

Konkreettiseksi toimenpiteiksi ryhmä esitti:

- Tarjotkaa toimintaa asioiden parissa ja brändätkää toimintanne!
- Sosiaalinen media on yhdenvertainen media: vetovoimainen järjestö näkyy siellä
- Vammaisia nuoria on kuultava heitä itseään koskevissa asioissa (Nuorisolaki 8 §).

Työryhmän suositusten jälkeen keskusteltiin yhteisesti siitä, mikä olisi seminaarin perusteella tuotettavan materiaalin kohderyhmä. Yhteinen johtopäätös oli, että se olisi poliittiset puolueet ja muut järjestöt.

Seminaarin päätös

Seminaarin puheenvuoroja luotsannut pääsihteeri **Pirkko Mahlamäki** Valtakunnallisesta vammaisfoorumista totesi päätöspuheenvuorossaan, että täysi osallistuminen yhteiskuntaan on ollut pitkään vammaisvaikuttamisen tavoite. Meidän pitää olla mukana, siellä missä meitä koskevia päätöksiä tehdään. Nothing about us without us.

Seminaarin teemana on ollut paikallisvaikuttaminen. Lähidemokratia on tärkeä siksi, että kuntatasolla tehdään monet niistä ratkaisuista, joiden vaikutukset näkyvät suoraan elämässämme joka päivä. Kunnan vallassa on päättää, miten järjestetään esimerkiksi vaikeavammaiselle henkilölle välttämätön henkilökohtainen apu. Missä päiväkotia tai koulu sijaitsee ja onko sinne tervetullut eri tavoin vammaisen asiakas? Siksi kuntatason päätöksenteossa mukana oleminen ja siihen vaikuttaminen on niin tärkeää. Kuten Niklas Wilhelmsson totesi osallistuminen ja vaikuttaminen ovat tarpeen. Niiden lisäksi tarvitaan myös osallistumista itse päätöksentekoon.

Vammaisnäkemys on muuttumassa: ei ole enää kyse vain terveyden ja sairaanhoidosta vaan kaikista elämänalueista, joihin on tuotava mukaan vammaisnäkökulma. Siksi vaikuttamisen paikkojakin on entistä enemmän. Haasteeksi tulee, miten olemme mukana myös niissä vaikuttamisen paikoissa, missä vammaisnäkökulmaa ei ole havaittu osaksi toimintaa. Näkymättömät kansalaiset tulevat entistä enemmän näkyviksi; toimintatavat muuttuvat esteettömämmiksi, tieto kulkee eri muodoissaan.

SISÄASIAINMINISTERIÖ

Asenteiden muuttaminen on ollut merkittävä osa vammaispoliittista toimintaa. Kansalaisvaikuttamisessa on olennaista, että asiat tuodaan näkyviksi ja osaksi keskustelua. Vain dialogin kautta ja tietoa lisäämällä voidaan vaikuttaa siihen, mitä pidetään tärkeänä, minkä epäkohdan korjaamiseen suunnataan varoja.

Poliittiset puolueet ovat avainasemassa, se millaisia toimintaympäristöjä ne ovat, kuinka esteettömiä. Virkamiehet valmistelevat asioita. Siksi myös heidän joukkoonsa pitäisi saada vammaisia henkilöitä. Portaat ja lasikatot tekevät etenemisestä vaikeaa, mutta esteiden kanssa ponnisteleminen voi vahvistaakin. Pitkälle on tultu siitä, kun presidentti Rooseveltin pyörätuoli editoitiin pois uutiskuvista; silti vieläkään ei Saksan valtionvarainministerin pyörätuoli saa näkyä. Hän kuitenkin kulkee kokouksiin samaa punaista mattoa pitkin kuin muutkin ministerit. Jos katsoo tarkasti, voi joskus nähdä tuolista vilauksen.

Oikeustieteellisessä minulle on opetettu että riittää kun lakia noudatetaan ja vammaisia kansalaisia kohdellaan yhdenvertaisina kansalaisina, Pirkko Mahlamäki kertoi. Vammaisten kohtaaminen voi olla joillekin vammattomille vaikeaa, ahdistavaa. Vammaisilta pääsy kielletty – kyltti kaupan ovesa vie ajatukset 60-luvun rotuerottelun Etelä-Afrikkaan tai USAhan. Eihän sellaista avointa syrjintää enää voi tapahtua, 40 vuoden jälkeen? Kyllä vaan voi, Suomen pääkaupungissa vuonna 2011. 1960-lukulaiset olisivat ottaneet kyltit käteen ja panneet mielenosoituksen pystyyn kaupan ovelle. Tänä päivänä voimme ilmaista vastustusta ja välittää kuvan laajalle.

Lopuksi Pirkko Mahlamäki kiitti kaikkia osallistujia aktiivisuudesta. Työ jatkuu, sillä tehtävää riittää.

